

Incipit liber p^{ri}mi aurelij Augustini
episcopi de consensu euangelistarum

Niter omnes diuinas
auctoritates q^{ue} sac^{ra}
l^{ite}ras continent euā-
gelium merito extellit
q^{uod} enī lex et p^{ro}phete
futurū p^{re}nu^{nti}auert hoc r^{ati}onē atq^{ue} cō-
pletū in euāgelio demonstrat. Quod p^{ri}mu
p^{re}dicatores apostoli fuerūt qui dñm xp̄m et
saluatorem n^{ost}rum ih̄m xp̄m audierūt et
p^{re}ntem in carne uiderūt. Quod nō solū
ea q^{ue} ex ore eius audita uel ab illo sub
ocul^{is} suis opata dicta et facta memine-
rūt. Verū etiā que p^{ri}usq^{ue} illi p^{er} discipu-
latū adheferunt in ei^{us} natiuitate uel
in fantia uel p^{re}uētia diuinit^{is} gesta et
digna mēdria siue ab ip̄o siue a parē-
tib^{us} eius siue quibuscūq^{ue} alijs c^{on}stissimis
indit^{is} et fidelissimis testimonijs. req^{ui}-
rē et cognoscere potuerūt ip̄posito sibi
euāgelizandi mun^{er}e huāno ānūtiac-
turarunt. Quorū quidā hoc ē matthe^{us}
et ioh̄s etiā sc^{ri}pta de illo q^{ui} sc^{ri}benda de
illo uisa sunt libris singul^{is} ediderūt
ac ne putaret q^{uod} attinet ad p^{re}dicandū
et p^{re}dicandū euāgelium inter esse aliq^{uid}
utru^m illi ānūtiarent qui eundē dñm
h^{ic} in carne apparentem discipulatu
famulante sc^{ri}uti sunt an h^{ic} q^{ui} ex ill^{is}
fidelit^{er} compta crediderūt diuina p^{ro}uident^{er}
p^{re}uatiū q^{ui} p^{er} sp̄m s^{an}c^{tu}m ut quibusdā et
ex illis qui p^{ri}mos ap^{osto}los seq^{ui}bant non
solū ānūtiandi v^{er}bū uerū etiā sc^{ri}bē-
di euāgelium t^{em}erēt auctoritas. H^{ic} sūt
matthe^{us} et lucas. Ceteri autē hoīes q^{ui} de dñi
u^{el} de ap^{osto}lorū actib^{us} aliq^{ui} sc^{ri}bē conati sūt

uel ausi sunt nō tales suis t^{em}p^{or}ibus
extiterunt ut eis fidem habet etiā
atq^{ue} in auctoritatem canon^{ic}am sc^{ri}pt^{ur}
librorū eorū sc^{ri}pta rapet nec solū q^{ui}
illi nō tales erant quib^{us} nariātib^{us}
credi oportet. sed etiā q^{ui} sc^{ri}ptis suis
q^{ui}dā fallaciē m^{is}iderunt q^{ui} catho-
lica atq^{ue} apostolica fidei r^{eg}ula et
sc^{ri}ta sc^{ri}ptura cōdempnat. Isti igit^{ur}
quatuor euāgeliste in uniu^{er}so t^{em}p^{or}e
q^{ui}be notissimi et ob hoc fortasse q^{ui}
tuor quōd quatuor sūt p^{ar}tes orb^{is} t^{er}re
per cui^{us} uniu^{er}sitatem x^{risti} ecclesiam
dilatai ip̄o sui num^{er}i sac^{ra}mento
quodā^m declamarunt h^{ic} ordine sc^{ri}p^{er}isse
p^{ro}hibent. p^{ri}mu^m mattheus. deinde mar-
cus. 3° lucas. 4° ioh̄s. Vnde alius fuit
alius illis fuit ordo cognoscendi atq^{ue}
p^{re}dicandi. Alius autē sc^{ri}bendi. Ad cog-
noscendū quippe atq^{ue} p^{re}dicandū p^{ri}-
mi utiq^{ue} fuerunt qui secuti dñm iⁿ
carne p^{re}sentem dicente audierūt
facientemq^{ue} uiderūt atq^{ue} ex ore ei^{us}
ad euāgelizandū missi sunt sed in
consc^{ri}bendo euāgelio quod diuinit^{is}
ordinatū ē credendū ē ex num^{er}o
eorū quos an^{te} passionē dñs elegit p^{ri}-
mū atq^{ue} ultimū locū duo tenuerūt
p^{ri}mu^m mattheus ultimū ioh̄s ut re-
liqui duo qui ex illo num^{er}o nō erant
sed tamē xp̄m in illis loq^{ui}te secuti
erant tanq^{ui} filij āplectendi ac per
h^{ic} in loco medi^o cōstituti utroq^{ue} ab
eis munirent. Horū sane q^{ui}tuor
solus mattheus hebreo sc^{ri}p^{er}isse p^{ro}-
hibet eloquio ceti greco. Et quib^{us}

131
 singuli suū qdā narrandi ordinē
 tenuisse videant nō tñ unusqz eoz
 velud altē pcedentis ignarū volu
 isse scē rēpū ul' ignorata pēnisse
 q̄ scēpisse aliis inuenit sed sicut
 vniūqz inspiratū ē nō supflua
 copationē sui laboris adiunxit
Nam matheus suscepisse itelligi
 narrandū s'm carnatioēz dñi s'm
 stirpem rēgā et pleāqz s'm hoīm
 p'sentem vitā frā et dicta ei⁹ a nar
 cus cū subsecutus tanqz pedissequ⁹
 et breuiator eius videt cū solo q̄ppe
 iohāne nichil dixit solus ipē p
 pauca cū solo lucā paucaore cū ma
 theo vob plurima et multa pene
 totidem atqz ipis vbis siue cū solo
 siue cū ceteris consonante lucas
 atqz circa sacerdotalet stirpē dñi atqz
 p'sonā magis occupat⁹ apparet
Nā et ad ipm dauid nō regnū
 scemina setutus ascendit sed per
 eos qui reges nō fuerūt erit ad
 nathan filiū dauid qui nō ipē rex
 fuit nō sicut matheus q̄ p salo
 monē regē descendēs cetos etiā re
 ges ex ordine p'secutus ē seruās
 in eis vñ postea loqm̄ mysticu
 numerū **D**omin⁹ enī ihs xps
 vn⁹ verus rex et vn⁹ verus sac
 dos illud ad regendos nos illud
 ad erpiandos **H**as duas p'soas
 apud p'ēs singillatī cōmendatas
 suā figurā egisse dedāuit **S**ine
 titulo illo qui circa ei⁹ supfixus
 erat rex iudeoz **V**nde archano
 instinctu p'lat⁹ respondit quod

scēpī scēpī p'dm quippe eāt in p'sal
 mus **N**e corrupas tituli m'sp'sioēz
 siue qd ad p'sonā sacerdotis attinet in
 eo quod nos offerre atqz accipe docuit
 vñ pphetam de se p'misit dicentem
**Tu es sacerdos in eternū s'm ordiēz mel
 chisedech** **C**onsult⁹qz alijs documentis
 dīnat⁹ scēpturū rex et sacerdos x⁹ appa
 ret **H**inc et ipē dauid cui⁹ nos cred
 nō frustra crebrius filius dictus ē q̄
 filius abrahe et quē cōiter tenuerūt
 matheus et lucas ille a q̄ p salomōēz
 descendēt iste ad quē p nathan ascen
 dēt quāqz apte rex fuit figurauit
 tñ et sacerdotis p'sonā qñ panes p'po
 sitionis manducauit quos nō licet
 manducare nisi solis sacerdotib⁹ **H**uc
 accedit qd solus etiā lucas marie cō
 mēdat ab angelo manifestatā cog
 natā fuisse elizabeth vix erat zacha
 rie sacerdotis de quo idē scēp't quod
 eā de filiab⁹ aaron h⁹ ē de tribu sac
 dotū habebat uxorem **Q**u ergo ma
 theus circa regis lucas circa sacerdotis
 p'sonā gerit intencioēz vtiqz hui⁹
 tatē xpi marie cōmendauerūt **S**ed m
 hoīz quippe xps et rex et sacerdos fact⁹
 ē cui dedit d's sedem dauid p'is fuit
 ut regnū ei⁹ nō eēt finis ut eēt ad it
 pellandū p nob mediator dei et hoīm
 hō xps ihs **N**on at hūit tāqz bre
 uiatorem quictum lucas sicut martū
 matheus et hoc forte s'm aliquo sac
 mento qd regū ē nō eē sine comitū
 obsequio **V**n qui ille regnā p'sonā
 xpi narrandā suscepit hūit sibi tñ
 comitē adiūtū qui sua vestigia qdā

sequeret. **S**acerdos aut quid in scā scōf
solus mirabat ppterā lucas cuius circa
sacerdotiū xpī erit intentio nō hūit
tanq̃ sōcū subsequente qui suā in
carnā quodāmo breuiaret. **T**res
tū ista euāgeliste in rebus maxime
deuersati sunt q̃s xp̃s p huānam
carnem temporalit̃ gessit. **P**orro aut
iōh̃s ip̃az mārīe dīnitatē dñi q̃
pat̃ ē equal̃ interdidit eāq̃ p̃cipue
suo euāgelio q̃tū m̃t hōies sufficē
credidit cōmendāe curauit. **I**taq̃
longe actib⁹ istis supior fert̃ ita ut
hos videas quodā in t̃ra cū xp̃o
hōie cōūfari. illum aut̃ t̃scendit
se nebulā q̃ tegit oīs t̃ra et puenit
se ad liquidū celū vñ acie mentis
acutissā atq̃ firmissā videt in p̃n
cipio ṽbū dñi apud deū p q̃d f̃a
sūt oīa et ip̃m agnoscat carnem
f̃a ut h̃itaret in nob. q̃d accepit
carnē nō q̃d fuit mutatz in carnē
Nisi enī carnis assumptio seruata
in cōmutabili dīnitatē f̃a cēt nō
dicet̃ ego et p̃r vñū sum⁹. **I**taq̃ ei
p̃r et cō vñū sūt. **E**t h̃ de serpo dñi
testimōiū solus idē iohānes cōme
morat et qui me videt videt et p̃r
et ego in p̃r et p̃r in me et ut sint
vñū sicut et nos vñū sum⁹ et q̃cūq̃
p̃r facit h̃et eadē et filius similis
facit et si q̃ alia sūt q̃ xpī dīnitatē
in qua equal̃ ē p̃r recte intelligē
tib⁹ intiment pene solus ioh̃es ī
euāgelio suo posuit tamq̃ de per
tōe ip̃i dñi sup q̃d discūbere t̃er

diuino solutus cāt secretū dīnitatē
eius vltius et quodā familiari⁹
bibeit. **O**nde cū due ṽtutes p̃posite
sint aīe huāne vna actiua altera
cōtēplatiua illa q̃ itur ista q̃ pue
nit illa qua laborat ut cor mūdēt
ad videridū deū ista qua vacat
et videt deus illa ē in p̃ceptis ex
cēnde vite h̃ temporal̃ ista ī doct̃ina
vite illius sempit̃ne ac p̃ h̃ illa
opat̃ ista requiescat q̃ illa ē in pur
gatione p̃tōr ac p̃ h̃ in h̃at vita
mortal̃ ista in lumīe purgatoz
ac p̃ h̃ in h̃at vita mortali illa ē
in ope bone cōūfatiōis ista vō
magis in fide et apud p̃pauos p̃
speculū ī enigmatē et ex pte in
aliqua visione t̃cōmutabil̃ ṽt
tatis. **H**ec due ṽtutes in duab⁹ ṽt
tibus iacob figurate intelligunt̃
de quib⁹ adūsus faustū manicheu⁹
p modulo meo q̃tū illi op̃i suffi
cē videbat differui. **I**ta q̃p̃e m̃t
p̃tāt laborans. **R**achael at̃ ṽsū
p̃ncipiū. **E**x quo intelligi dat̃ si
diligent̃ adūtās tres euāgelistas
tpalia f̃a dñi et d̃cā q̃ ad m̃for
mādos mores vite p̃ntis mārīe
ualerent copiosius p̃secutos cā
illā actiua ṽtutē fuisse ṽsatos
ioh̃em vō f̃a dñi multa pauca
ora narrantē dicta vō ei⁹ ea p̃f̃a
q̃ t̃nitatis ṽnitatē et vite et̃ne
felicitatē insinuant diligenti⁹
et vberius cōf̃bente ī ṽtute cō
templatiue cōmendāda suā m̃t
tōez p̃dicationez tenuisse vñ in

videt qui ex apocalipsi illa quatuor
animalia ad intelligendos quatuor euā-
gelistas interpretati sunt probabiliter
aliquid attendisse illi qui leonem
in matheo hominem in marco vitulum
in lucā aquilā in iohāne inteller-
erunt quoniam illi qui hominem in matheo
aquilā marco leonem iohāni tribu-
erunt De prophetis enim librorum
quodam coniecturā capere voluerunt
non de tota euāgelistarum intentione
quod magis fuerat perscrutanda multo
enim congruentius ille qui regiam christi
personā marie commendauit per leo-
nem significatus accipitur Unde in
apocalipsi cum ipsa tribu regiam leo
commemoratur est ubi dictus est **U**rat
leo de tribu iuda **S**ed in matheo
enim et magi narrantur venisse ab
oriēte ad regem querendum et ado-
randum qui eis per stellā natū appa-
ruit et ipse rex hōdies regē formi-
dat infantem atque ut eū possit
occidere tot paruulos necat Quod
autem per vitulum lucas significatus est
sit propter mariāz uictimā sacerdotis
neutri dubitauerunt ibi enim a sac-
dote zacharia incipit sermo nar-
rantis ibi cognatio marie et eliza-
beth commemoratur ibi sacramenta primi
sacerdotis in infante christo impleta
narrantur et quęcumque alia possunt
diligenter aduerti quibus appareat
lucā intentionem esse personā sacerdotis
habuisse martis igitur qui neque
stirpem regiam neque sacerdotalem uel
cognationem uel consecrationem narrare no-

132
luit ut in eis uisus ostendit quod homo
christus operatus est tantū hominis figurā in
illis quatuor animalibus significatus uidetur
Hec autem animalia tria siue leo siue homo
siue uipula in eam gradiuntur unde iste est
euāgeliste in his marie occupati sunt
quod christus in carne operatus est et quod precepta
mortalis uite extendere carnem portantibus
indidit **A**t uero iohānes super nubila
infirmittatis humane uelut aquila vo-
lat et lucē incommutabilē ueritatis a-
cutissimis atque firmissimis oculis cordi
intuetur **H**as domini sanctas quadrigas quibus
per orbem uictis subegit populos leui
suo iugo et sarcine leui quidam uel
ipsa uanitate uel ipsa temeritate ca-
lumpniis appetunt ut eis ueritas nar-
rationis derogent fide per quod christiana
religio disseminata per mundum tanta
fertilitate puerit ut homines infideles
iam in se serpentes calumnias suas mustas
vix audeant compressi fide gentium et
omni deuotione populi **D**erisus non
nullos adhuc calumpniosos disputa-
tiones suas uel retardant a fide ne cre-
dant uel etiam credentes quantum potue-
runt agitando perturbant nonnulli
autem fides salua fide nosse desiderant quibus
talibus respondeant questionibus uel ad
puerum sancte sue uel ad eorum uaniloquā
repellenda in spem atque adiuuante
domino deo nostro quod utinam et ipsorum saluti
h' ope demonstrare suscepimus errorem
uel temeritatem eorum qui contra euāgelij
quatuor libros quos euāgeliste quatuor
singulos conspserunt satis argutas
inimicas se perferre arbitrantur **Q**ui
fuit fiat quoniam non sibi aduersent idem

scriptores quatuor ostendendum est hoc
enim solent quasi palmare sue vani-
tatis obire quod ipsi euangeliste inter se ipsos
dissentiant. Illud prius discutiendum
est quod solet nonnullos mouere cum ipse
dominus nichil scripserit ut alijs de illo
scriptentibus necesse sit credere hoc enim di-
cunt illi vel maxime pagani quod dominum
ipsum ipsum christum culpae aut blasphemae
non audent eique tribuere excellen-
tissimam sapientiam sed tamen tantum hominum
discipulos vero eius dicunt magistro
suo amplius tribuisse quod erat ut et fi-
lius dei dicerent et verbum dei per quod facta
sunt omnia et ipsum ac deum patrem unum esse
ac si qua similia sunt in apostolicis
litteris quibus eum cum patre unum deum colen-
dum esse didicimus honorandum enim tantum
sapientissimum unum putant colendum
aut tamquam deum negant. Quia ergo querunt
quare ipse non scripserit videntur parati
fuisse hoc de illo credere quod ipse scripserit
non quod alij pro de illo per suo arbitrio pro-
dicassent. Quibus quod quidem cur de
quibusdam nobilissimis personis suis hoc
crediderint quod de illis etiam discipuli
scriptum medius transierunt cum de se ipsi
nichil scripserint. Nam pythagoras
quo nulla contemplativa virtute nudi-
us tunc habuit gratia clarius non tamen
de se sed nec de ulla re aliquid scripserit
se prohibet. Socrates quem rursus in ac-
tua quod mores informant omnibus pretulerit
ita ut testimonio quoque de sui appol-
linis omnium sapientissimum pronuntiatum
esse non taceant philosophi fabulas pauca

versibus persequutus est. Verba et nume-
ros suos adhibens rebus alterius usque
adeo nichil scribere uoluit ut hoc se
coactum imperio sui deorum fecisse dixe-
rit sicut nobilissimum discipulorum
eius plato commemorat. In quo tri-
ope maluit alienas quam suas ex-
ornare sententias. Quis igitur cur
et cur de istis hoc credat quod de illis
discipuli etiam litteris commendauerunt
et de christo uoluit credere quod eius de
illo discipuli conscripserunt praeterquam cum
ab eo ceteros homines sapientia separatos
esse fateantur quibus eum fati nolu-
nt. An vero illi quos isto multo scio-
res fuisse non dubitant veritas de se
discipulos facere potuerunt et istud
potuerunt. Quod si absurdissime dicitur
credant de illo quem sapientem fa-
tentur non quod ipsi uolunt sed quod apud
eos legunt qui ea quae scripserunt ab
illo sapiente didicerunt. Democri-
tanti unde saltem quod sapientissimus
fuit nosse vel audire potuerunt.
Si fama disseminata terrarum ne
de illo nuntiata fama est quod discipuli
eius quibus eum predicantibus ipsa per
totum mundum fama flagrauit. Pos-
tremo famam praeficiant fame et ei
fame de illo credant quod maior est
fama quippe fama quam catholica ecclesia
quam stupent toto orbe diffusa mi-
rabili claritate dissipat tenues
istorum rumores incompabili uariat.
Sed porro fama tam magna tam celebris
ut ea timendo isti trepidassent.

Lepidas cōdictiunculas in sinu
 suo rodant iā pl̄ metuentes audiri
 q̄ uolentes credi filiū dei unigeni-
 tū et deli p̄dicent xpm̄ p̄ q̄ fr̄a st̄
 oīa. Si ergo famā eligūt testem cur
 nō hanc eligunt q̄ tanta claitate
 p̄fulget. Si sc̄pturā cur nō euāge-
 liū q̄ tanta auctoritate p̄pollet. Nos
 certe de diis eorū credim⁹ q̄ h̄t sc̄ptā
 eorū antiquorū et fama celebrior.
 Que si adoranda sūt cur ea ridet
 in theat̄. Si at̄ ridenda sūt pl̄
 ridendū ē cū adorant in templis
 festat ut ip̄i velint testes ēē de xpo
 qui sibi auferūt meritū sciendi qd̄
 loquāt loq̄do qd̄ nesciūt a si ali-
 quos libros se h̄re dicūt q̄s cū sc̄p-
 sisse afferunt p̄dant eas nobis.
 p̄fecto enī utillissimū et saluberrimū
 sunt q̄s ut ip̄i fatent̄ vīr sapiē-
 tissim⁹ sc̄psit sapientissimū at̄
 xpm̄ fatent̄ nō ergo xps̄ tale aliq̄
 sc̄psit. Ita vō isti despiciūt ut illis
 libris qd̄ cū sc̄psisse existimāt di-
 cant contineri eas artes quib⁹ eū
 putant illa fuisse miracula q̄
 fama utiq̄ p̄cebiunt. Qd̄ existimo
 serpos p̄dunt quid diligāt et qd̄
 affectent qm̄ quidē xpm̄ p̄ptea sa-
 pientissimū putant fuisse q̄ nes-
 cio q̄ illiata noueāt q̄ nō solū dis-
 ciplina xp̄iana sed etiā ip̄i t̄rene
 reipublice administratio iure q̄dep-
 nat. Et certe q̄ tales xpi libros le-
 gisse se affirmāt cur ip̄i nulla ta-
 lia faciūt qualia illū de libris talib⁹

fuisse mirant̄. Quidq̄ etiā diuino ui-
 ditio sic erant quidā eorū qui talia
 xpm̄ sc̄psisse ul̄ credunt ul̄ credi vo-
 lunt ut eosdē libros ad petrū et pau-
 lū dūtant tanq̄ epistolā titulo p̄no-
 tatos. Et fieri potest ut siue iūmū
 notis xpi siue qui eiusmōd̄ excēbili-
 bus artibus de tam glorioso noīe
 p̄orid⁹ auctoritatis dare se posse pu-
 tauerūt talia sub xpi et ap̄loz noīe
 sc̄pserint in q̄ fallacissā audacia
 sic ~~exēti~~ ~~sūt~~ ~~exēti~~ ~~sūt~~ ut etiā a
 p̄ueis qui adhuc p̄ueilit in ḡdulec-
 toz xp̄ianas litteras norūt meito ri-
 deant. Cū enī vellent tale aliq̄ fi-
 gē xpm̄ sc̄psisse ad discipulos suos
 cogitauerūt ad quos potissimū sc̄be
 potuisse facile credet̄ tanq̄ ad illos
 qui ei familiar⁹ adhesissent quib⁹
 illud q̄ secretū digne cōmitteret̄
 et occurrat ei petrus et paul⁹ credo
 q̄ plūib⁹ locis sil̄ eos cū illo pictos
 viderūt q̄ meita petri et pauli ecc̄
 p̄t eundē passionis diē celebris
 et solemniū roma cōmendat. Sic
 oīo errat meruerūt q̄ xpm̄ et ap̄los
 ei⁹ nō in sac̄s codicib⁹ sed in pictis
 parietib⁹ q̄ siuenūt. Et mirū si a
 p̄ingentib⁹ fingentes decepti sunt.
 Toto enī tempore quo xps̄ i carne
 mortali cū suis discipul⁹ uixit nū-
 dū eāt paul⁹ discipul⁹ eius quē p̄
 passioē suā p̄ resurrectioē suā p̄
 assensioē suā p̄ missū de cel̄ spm̄
 sōm p̄ multorū uideorū q̄sioē et
 mirabile fide p̄ lapidatioē stephan⁹

dyatoni et martiris tū adhuc saul
appellaret et eos qui in xpm crede-
rant gunt psequeret de celo vocauit
et suū discipulū atq; aplm fecit **Et**
mō igit potuit libros q̄s aq̄q; morē
eū sc̄pisse putā voluerit ad discipu-
los tanq; familiarissios petrū et
paulū sc̄be tū paulū nūdū fuerit dis-
cipulū eius **Illud** quoq; attendant
quē magias artib; tanta potuisse
et nomē suū ad ip̄los in se cōuten-
dos arte ip̄a consecrassē delirant v̄t
potuit magias artib; tantos pphas
dīno spū anteq; in t̄ra nascetur i-
plē qui de illo talia futūa plocutū
sunt qualia iā p̄tēta i euāgelio
legim; et qualia in orbe t̄raz p̄sen-
tia nūc videm; **Neq;** enī si magis
artib; fecit ut colēs et mortuus ma-
gus eāt aq̄q; eēt nat; cū pphēdo
Future ventura gens vna deputata ē
cū rei publice tota admīstrā p̄phe-
cia eēt illi; regis venturi et ciuita-
tē celestē ex omib; gentib; conditū
Unde illi; hebreē gentis ad p̄phetā
dū xpm sicut dñi deputatē nullus
alius deus eēat nisi deus vn; d̄s v̄r;
qui fecit celū et t̄rā et oīa q̄ i eis s̄
quo offēso sepe hostib; subdebant
Nūc at p̄ grauissio scelere omissi
et ip̄a iherosolima qd eāt regni eoz
caput penit; eradicat et romano
ip̄io subiugati sūt **Solēbant** at ro-
mani deos gentiū q̄s subiugabāt
colendo p̄pitiā ut eoz sat suscipe-
rēt de deo gentis hebreē tū eā uel

oppugnauerit vel vicerit facē nolu-
erunt ardeo q̄s videbant si ei; dei sat
reciperent qui se solū delectis etiam
simulacris coli iubet dimittenda
ēē oīa que p̄ colōda susceperant q̄
religiomb; ip̄iū suū creuisse arbit-
bant **In** quo eos plūmū fallana
demonū detrahebat **Nā** v̄tq; in-
telligē debebant otulta dī v̄i vo-
luntate penes quē rē sūma potes-
tas ē sibi datū et auctū regnū nō
illoz deoz fauore qui si aliq; in h̄
re p̄tatis habuissent suos pot; p̄ter-
issent ne a romanis superarent aut
ip̄os eis romanos edomatos s̄biu-
gassent **Neq;** enī p̄nt dīe pietatē
ac mores suos a dyb gentiū quas
vicerit dilectos et electos **Nūq;** h̄
dicent si p̄mordia sua retolēt fatio-
t; sol; asylū et romuli fr̄adū **Neq;**
enī qn̄ asylū constituēt rem; et ro-
mul; ut quisq; cuiuslib; sc̄leis reus
eo confugisset mltū h̄et cōmissū
p̄cepta p̄tētiā dedē et sanādas
aiās miserū **Ac** nō pot; collectā
timentū manū cō suas ciuitates
quorū leges timebant mercede ip̄u-
nitatis armarūt **Aut** qn̄ romul;
fr̄em qui nichil ei r̄ eū mali p̄p̄-
rat occidit iusticiā v̄ndicādi ac nō
p̄ncipatū dñādi cogitauit **Ita**
ne istos mores dilexerūt dy hostes
suaz ciuitatū fauendo hostibus
eaz; **Quin** pot; n̄ illas deserēdo
p̄resserunt n̄ ad istos tr̄seundo eas
aliquid adiuuēt q̄ nō h̄nt i p̄tate
regnū dāe et auferre sed de; vnus

et verus hoc agit occulto iudicio n̄
continuo beatos facturū quib⁹ tēnū
regnū dedit nec cōtinuo miseros
quib⁹ ademerit sed beatos uel mise-
ros p̄ aliud et aliunde faciens tē-
poralia regna atq̄ tēna quib⁹ vo-
luit et q̄dū voluit s̄m p̄destinatū
ordiē seculorū ul' sinendo uel donā-
do distribuit. Vñ n̄ illud p̄nt dicē
Cur ergo deus hebreorū quē sūmū
et verū deū dicatis nō solū roma-
nos eos nō subiugauit sed n̄ ip̄os
hebreos ne a romanis subiugarēt
adiuuit. P̄asserunt ergo manifesta
p̄ccā eorū p̄ q̄ illis hoc euenturum
p̄phete tanto añ p̄dixerant et max-
ime q̄ ip̄io furore xp̄m occiderunt
in quo p̄ccō aliorū occultorū p̄ccō
meritis excusati sunt et q̄ illius
passio eēt gentib⁹ p̄futurū eadē p̄phe-
tica contestatioē p̄dictū ē. **N**ec a-
re magis clariuit illius gentis rē-
nū et templū et sacerdotiū et sacri-
fīcīū et vñctioē illā mīsticā q̄d crī-
ma grece d̄ vñ xp̄i nomē elucet
et p̄ quā reges suos crīstos appella-
bat nō fuisse n̄ p̄nunciando xp̄m
deputata quā q̄d om̄s xp̄i resurrex-
it postea q̄ cepit credentib⁹ gentib⁹
p̄dicatū illa oīa cessauerūt nescientib⁹
romanis p̄ quorū victoria nescientib⁹
iudeis p̄ quorū subiugatioē s̄m ē
ut illa cessarent. **R**em sane mira-
bilem nō adiūtunt pauci pagani
q̄ remanserūt deū hebreorū offensū
a victis n̄ receptū a victorib⁹ nec
p̄dicatū et colū ab oīb⁹ gentib⁹. Ip̄e
ē enī de⁹ isrl' de quo tanto añ p̄pha-

plebem dei sic allocutus ē. **E**t qui e-
rui te deus isrl' vniūse tē vocabitur
hoc s̄m ē p̄ nomē xp̄i venientis ad
hoīes et semē ip̄ius isrl' qui nepos
fuit abrahe a quo gens cepit hebreorū.
Nam et ip̄i isrl' dictū ē. **I**n semē
tuo b̄ndicent oēs trib⁹ tē. **H**inc os-
tendit d̄s isrl' deus vn⁹ qui fecit ce-
lū et tēram et mare et res huma-
nas iuste ac misericordit̄ curat. ita
ut nec p̄cludat iusticiā miāz nec
īpediat miā iusticiā: q̄d nō ip̄e sit
victus in hebreo p̄plo suo q̄ regnū
sacerdotūq̄ eius romanis expug-
nandū delendūq̄ p̄misit q̄n quidē
p̄ xp̄i euangelii vni regis et sac-
dotis q̄d in illo regno et sacerdotio fu-
turū p̄figurauit nūc ip̄e de⁹ isrl'
vbiq̄ delet ydola gentiū que vñq̄
ne deleant̄ temp̄e sacra ei⁹ romani
noluerunt sicut receperūt deorū ali-
arū gentiū q̄s vicerunt. Ita et reg-
nū sacerdotūq̄ eius p̄phete gentis
abstulit q̄ iā qui p̄ ea promittebā
adueneāt et romanū ip̄iū a quo
illa gens victa ē p̄ xp̄m regem suo
nomē subiugauit atq̄ adēitenda
ydola p̄p̄t quorū honorē sacra eius
recepta nō erant xp̄iane fidei robōe
ac deuotione conūtit. **P**uto q̄ de se-
het futura ut p̄ tot p̄phetas et p̄ cui⁹
dam etiā gentis regnū et sacerdotiū
p̄nunciarent nō magis artibus
fecit xp̄s añq̄ eēt in hoībus natus.
Nā et illius iā deleti regni p̄pls vbiq̄
dispersus mirabili dei p̄uidencia
q̄ sine vlla vñctione regis sacerdotisq̄

remanseit in quo crismate xⁱ noⁿ
apparet tenet tñ reliquias quarũ
observationũ suarũ romana at̃ sac
illa de ydolorũ cultu nec virtus ac
subiugatus accepit ut libros ppheti
cos ad testimoniũ geat xⁱ ac si de i
imicoz codicib⁹ pbet̃ veltas pphati
xⁱ Quid ergo adhuc musei xpm̃
male laudando sepos uidiat si
aliqua magica sub ei⁹ noie sc̃pta
sunt cū vehement^r his artib⁹ xpi
doctrina iimica sit. **H**inc pon⁹ in
telligant q̃tũ sit illud nomē quo
addito etiā illi qui cō ei⁹ p̃cepta
viuūt nefarias artes honorae conā
Sic enī diūsis homi errorib⁹ mlti
etiā varias hēses adūsus veltatem
sub ei⁹ noie condiderunt Ita sena
unt etiā iimici xpi ad suadendũ
qđ pferunt cō doctrinā xpi nullũ
sibi eē pond⁹ auctoritatis si nō heat
nomē xpi Quid qđ isti naz xpi
laudatores et xpiane religiois obli
qui obtrectatores p̃ptea nō audent
blasphemae xpm̃ q̃ quidā philo
sophi eoz sicut in libris suis por
phirius sicutus p̃didit consuluerit
deos suos quid de xpo responderat
illi at̃ oratũ suis xpm̃ laudae cō
pulsī sunt. **N**ec mirũ cū et in e
uangelio legam⁹ eū demones fuis
se confessos. **S**c̃ptũ ē at̃ in pphetiis
nr̃is quoniā dy gentiũ demoia ac
p̃ hoc isti ne cont^r deoz suor̃ r̃spo
sa conent̃ continet̃ blasphemias
a xpo et eas i discipulos ei⁹ effu
dunt. **I**ndi at̃ videt̃ q̃ illi dy ge

tũ qđ philosophi paganorũ consu
le potuerunt etiā si discipuli xpi in
terrogatē ipsos quoz laudae cogen^r
Verũtñ ista ita disputat qđ nec eoz
uerso templorũ et dapnatioem sac
fitorũ et confectio simulachroz
nō p doctrinā xpi fiat sed p discipu
lorũ eius quos aliud q̃ ex illo didicer
docuisse contendūt ita volentes xpia
nā fidem xpm̃ honorātes laudatesq̃
conuelle q̃ vtiq̃ p discipulos xpi et
facta et dicta xpi anuntiata sūt qđ
constat religio xpiana adhuc istis
iā paucissimis it̃ iā oppugnantib⁹
sed tñ adhuc musitantib⁹ mimica
Si si nolunt crede xpm̃ talia docu
isse pphas legant qui nō solũ supsti
tiones ydolorũ euerit p̃ceperūt: vlt
etiā xpianis temporib⁹ hāt eūsiōz
futurā p̃dixerunt. **Q**ui si fesselerit
cur tanta m̃ifestatio completur
Si vō dixerunt cur tante diuinitati
resistit. **V**erũtñ diligenti^r ab istē
q̃rendũ quē nō putet̃ eē deũ istē:
cur eū colendũ nō recepit sicut
aliaz gentiũ deos quas romanũ
subegit ipterũ p̃stīm cū eoz sen
tencia sit om̃s deos colendos eē sa
pienti. **C**ur ergo a numeo cetoz
iste reiectus ē. **S**i plurimũ valet
cur ab eis solus nō colit̃. **S**i p̃az
aut nichil valet cur contritis eoz
simulachris ab om̃ib⁹ gentib⁹ so
lus pene iā colit̃. **N**ūq̃ h⁹ q̃stio
nis vinculo erui potuerūt qui cū
maiores et minores colant quos
deos putant hūt deũ nō colunt q̃
pualunt oib⁹ quos colunt. **S**i enī

magne virtutis ē cur existimant
 impbādis. Si parue si nulli virtutē
 ē cur tñ potuit tpbāt. Si bonus
 ē cur a tot bonis vñ nō supatur. Si
 verax ē cur eius pcepta respiciūt. Si
 mendax ē cur ei pōita cōplentur.
 Postremo qđ volunt de illo sentiāt
 nūq̃ romani etiā malos deos colē
 dos nō putant qui pallori et febru
 fecerunt qui et agathos demonas
 mutandos et et catos demonas
 placandos monent. Quodlibz qđ
 de illo existimet cur eū solū sibi nō
 aduocandū nō piciandū ē dixerit.
 Quid ē deus iste ul' ita ignotus ut
 in tam multis dijs solus adhuc
 nō inueniat aut ita notus ut a tā
 multis hoīb' iā solus colat. Nichil
 ergo restat ut dicāt cur h' dei sacra
 reape noluerit nisi qđ solū se colū
 uoluerit. illos at deos gentiū qđ isti
 iā colebant colū phibuit. Et hoc
 ipm magis ab eis requirendū ē quē
 nā uel qualē putent ēē istū deū qđ
 noluerit colū deos alios quib' isti te
 pla et simulachra fecerūt tātūq̃
 potuerit ut pl' ualēt ei' uolūtas a
 deoz simulachra euerterenda qm illorū
 ad eius sacra non rēpienda. Certe
 sententia illius eoz philosophi pōit
 quē sapientissimū oim hoim etiā
 oraculo fuisse firmarunt. Porcus ei
 sententia ē unūquēq̃ deū sic colū
 oportē quō serpē colendū ē pcepit.
 Pmde istis summa nētas fīa ē nō
 colendi deū hebreoz qđ si illio mō
 eū colē uellerit quo ipē dicit alios
 sibi colendos nō ēē cernebat quos
 ille colū phibebat. ac p h' respuerūt

135
 vñ vā dei cultū ne multos falsos of
 fenderent magis arbitantes sibi offutu
 ram fuisse istorū nāciā qđ illius bē
 uolentiā pfuturā. Et fuit ista vana
 nētas et pudenda timiditas. Nunc
 qrim' qđ de isto deo sentiāt hoies qđ
 placet omīs deos colendos ēē. Si enī
 iste colend' nō ē quō colunt oēs deos
 colend' cū iste nō colit. Si aut colend'
 ē nō omīs colendi sunt qđ nisi solus co
 lat iste nō colit. An forte dicturi sunt
 istū nō ēē deū cū illos deos dicāt qui
 sicut nos credim' nichil possunt nisi
 qđ illius iudicio pmittunt nō ut ali
 cū psm' sed ut vō ledē valeant nisi
 eos quos ita ledendos ēē ille iudicat
 qui oīa pē. Sicut at ipi cogunt faten
 minora certe quā ille potuerūt. Si enī
 di sunt quoz vates consulti abhoi
 bus ut nō dicam fefellerunt priā tñ
 puatis negotijs responderūt quō nō ē
 de' cui vates nō solū ea qđ ad temp'
 consulebant congrue responderunt
 verū etiā vñ nō consulebant de vñ
 ūso genere huāno atq̃ omib' gentib'
 ea tanto an pōderunt que nūc et le
 gum' et videm'. Si deū dicūt quo imple
 ta sibilla facta cecinit romanz quō
 nō ē deus qui et romanos et oēs na
 tiones in se vñ deū p xpī euāgelii
 credituris et omīa patrū suorū siml
 achra eūsums sicut pñūciat exhibuit.
 Postremo si illos deos dicunt qui nūq̃
 ausi sunt p vates suos cont' istum
 deū aliquid dicē quō nō ē deus qui
 p vates suos istorū simulachra nō solū
 eū iussit verū etiā in omib' eūterenda
 pōrit ab eis qui illis desertisse vñ
 deū colē iubent et iussi famularent.

Nut legant si possunt uel aliquā sibi
latz uel quēlibz aliorū uatū suorū pōt
isse hoc futurū ut deus hebreorū deus
isrl' ab omibz gentibz colet' ut qd eū
cultores aliorū deorū recte antea respu
issent futurū etiā hās pphetaz eius
in auctoritate iā sublimi ut eis obtp
ans etiā ipū romanorū iubet delei
simulacra monuisse etiā ne talibz
pceptis obtemperet. legant ista si
possunt ex aliquibz libris uatū suorū
Omitto enī dūcē qd ea que in illorū
libris legunt' p nū h' ē xpīana reli
gione testimoniū dīant qd a scīs
angelis et ab ipīs mīs pphetis audie
potuerunt sicut et pntem xpīm in
carne xpīm etiā demoīa coacta sunt
confitei sed h' omitto quēcūqz pfeim'
a nris ficta ēē contendūt ipi oīno
ipī regendi sunt ut pfeant a uatibz
deorū suorū cōn deū hebreorū aliqd
pphetatū sicut nos tot et tanta deli
bus pphetaz nūc cōn deos eorū et ius
sa obseruam' et pcepta ratam' et
facta mōstram' que illi iā p pauca
qui remāserunt malunt dōlē cōpleta
quā illū deū agnosce qui potuit p
nūciatē cōplenda cū in suis dyb fals
q sunt uerā demoīa nichil aliud p
magno appetant q cū aliqz eorū res
ponsis sibi futurū ēē didicerint.
Que cū ita sint: cur nō pot' miseri
intelligunt illū ēē deū uerū quē sic
vident a suorū deorū societate se iūc
tū ut quē deū fati cogunt q omīs
deos colendos ēē pfitent' cū ceteris co
lē nō sinant. **Q**uā ergo sit colī simul
nō possunt: cur ille nō eligit' qui
istos colī uetat: relucis istis qui illū

colī nō uetant' aut si uetant legat
Quid enī mag' ipīs eorū in templis
eorū debuit reitari ubi nichil ymagi
tale psonūt. **E**t utiqz phibitō tam
multorū cōt' unū q' unū cōt' tā
multos notior et potior ēē debet. **N**ā
si hui' dei cult' ē ipius mutiles se
dy qui hoīes ab impietate nō phibet
Si uerō pius ē h' cultus quō nullo
pcept' ne ista colant' ipius ē cult'q
illorū. **S**i at tam diffident istum
colī phibent ut plus auctori time
ant q' phibet' audeant. **H**oc ipō
quos sapiat quos nō sentiat illum
potius ēē eligendū qui illos colī
publicē phibet qui eorū simulacra
euerit iussit pōt'it eūit qm istos
quos ut ille nō colat' iussisse nesci
m' pōt'isse nō legim' ualuisse a
liquid nō uidem'. **R**ego respondeat
Quīs ē deus iste qui oēs deos ge
tū sit psequit' qui oīa eorū fac' sic
pōt'it sic extinguit. **Q**uid itē rogem
hoīes: qui euauert cogitandos qd
iste sit: dy sunt saturn' ē. credo p't
sabbati sanctificatōz q' isti cū diem
saturno tēuerunt: uario aut ipōz
quo doctōrē apud se nemīz inuenit
deū iudeorū iouem putauit: nichil
intellese censens quo noīe nūcupetur
dū eadem res intelligat' credo illi
sūmitate defuit. **N**ā q' nichil
supius solent colē romanū q' iouē
qd capitolū eorū satis apteqz testat
eūqz regem oīm deorū arbitrantur
cū aiādūtēt iudeos sūmū deū colē
nichil aliud potuit suspicari q' iouē
Si siue qui sac'ri siue qui iouē deū
iudeorū putant: dicant qn sac'rius:

phibere ausus ē colere deū alterū nec
ipm iouem qui eū regno expulisse p
hibet p̄z filius Qui si tamq̄ poten
tior et victor placuit cultorib⁹ suis sa
crū virtū expulsiq̄ nō colant. Et
neq̄ istū colere iouis phibuit et quem
vincere potuit deū tñ eē p̄misit. Iste
inquunt fabule sunt aut mēptan
de a sapientib⁹ aut ridende nos autē
iouē colim⁹ de quo ait maro. iouis
oīa plenā idest oīa viuificantē sp̄z
Mēto ergo et varro iouē opinatus
ē colere a iudeis q̄ dicit p̄phetā. Celū
et terram ego impleo. Quid illud qd̄ idē
poeta dicit ethera. Quid accipiunt.
Hic enī ait. Qū p̄r omnipotens fecit
dis ymbub⁹ ether. coniugis ī gremiū
lete descendit. Ethernū quippe nō sp̄z
sed corpus eē dicunt sublime quo
celū sup̄ aerem distendit. An poete cō
cedit nūc s̄m platonicos ut nō corp⁹
sed sp̄s nūc s̄m stoicos loqui ut corp⁹
sit deus. Quid ergo in capitulo co
lunt si sp̄m. Si deniq̄ ipm celū cor
poreū quid ille facit scitū illud io
uis quod appellant aegidā. Nempe
ergo nōis h̄ ita reddit q̄ iouē a ma
te occultatū capra nutriuit. An et
hoc poete mentant. Nūq̄ et capi
tolia romanoz opa sunt poetarum.
Quid sibi at̄ vult ista nō poetica
sed plane mūta vaīetas deos s̄m
philosophos in libris q̄rē s̄m poetas
in templis adorare. Et nūq̄ etiā ē
homer⁹ poeta fuit qui et ipm iouē
et sat̄nū p̄z eius et plutonē atq̄
neptunū fr̄es ei⁹ ita planiss̄e hoīes
fuisse p̄dit ut et cultores gr̄as magis

poetis agere debeant. q̄ nō ad eos de
honestandos sed potius ad exornandos
multa finxerunt q̄muis et ipm ho
merū ab emulo poeta in latinā im
guā eē conūsum citēs cōmemoret.
Nūq̄ et ip̄e citēs poeta fuit qui
eū cū quo mausculanis disputat t̄p̄
secretorū cōsiliū admonet dicens si vō
scutari veteā et ex eis q̄ s̄ptores grece
p̄diderunt erue tenet ip̄i illi maior⁹
gentiū dī qui habent. Hinc a nob⁹
p̄fecti in celū repient q̄rē quoz de
monstrent sepulchra in grece re
miniscere q̄m es mutatus q̄ tradat
miseri istū deniq̄ q̄ hoc late pate
at intelligis. Hic certe istoz deos
hoīes fuisse satis confitē in celū
at puenisse beniuole suspiciat quāq̄
et hunc honore opiniois ab hoīb⁹
eis eē delatū nō dubitauit publice
dicere cū de romulo loq̄ret. Qui hāc
vibem inquit condidit romulū ad
deos īmortales beniuolentia famaq̄
sustulim⁹. Quid igit̄ mirū ē si hoc
fecerunt antiquiores hoīes de ioue et
sat̄no et ceteris quod romani de ro
mulo. Quod deniq̄ iā recentiorib⁹
t̄p̄ibus etiā de cesare facere uoluerūt
quib⁹ et vgilus adulatioez carminis
addidit dicens. Ecce dionēi p̄cessit
cesaris astrū. Videant ergo ne forte
historica veritas sepulchra falsoz
deoz ostendat in t̄ra. vanitas at̄
poetica stellas eozū nō figat sed fin
gat in celo. Neq̄ enī reuēa stella
iouis ē aut illa sat̄ni sed p̄ eozū

morte sydeib⁹ ab inicio mudi cōditas
het noia iposuerunt hoies qui illos
mortuos quasi deos habei voluerūt
De quib⁹ quid tantū malū castitas
aut quid tantū bonū voluptas me
ruit. ut mē astra q̄ cū sole et luna
cūeunt venus habeat stellā et mi
nerua nō habeatur. **S**z fuit et ci
ced achademus mētor qm̄ poete
qui sepulchra deoz cōmemorat⁹ aus⁹
ē luteisq⁹ mandae q̄ uis hoc nō ex o
pinione ppā psumpsit sed ex ipoz
sacoz ēdicatione cōmōraueit nūq̄
vel vtro ul⁹ tanq̄ poeta fingit uel
tanq̄ achademus dubie ponit qd
diat taliū deozū sacra extu⁹q⁹ eoz
vita uel morte qua mē hoies vtr
erunt ul⁹ obierunt ēē pposita. **I**n
quid et leonille sacerdos egyptius
poeta uel achademus fuit qui ma
cedoni alexandro diūsa quidē a gre
corū opinione istoz deozū origine
verūptū ita pōit ut eos hoies fuisse
declaret. **S**z quid ad nos. **D**icant
se iouē nō hoiez mortuū colē n⁹ hoi
mortuo capitolū dedicasse sed spz
vuuificantī oīa quo mūd⁹ impletur
et scutū eius in honore nutritis
eiz fān de pelle caprina mēptent⁹
ut volunt. quid dicūt de satno.
Quē saturnū colunt. **R**ōne ille
ē qui pmo ab olimpo venit arma
iouis fugiens et regnū exul adept⁹
q̄ gen⁹ mdoale et dispersū mōtib⁹
altis cōposuit legesq⁹ dedit la
tūmq⁹ vocatū mātut his quō latuiss⁹
tutis moris. **R**ōne ipsū eiz simul

achrū quod coopto capite fingit
quasi latentē indicat. **R**ōne ipē
ital⁹ ondit agcultū quod salte de
monstrat. **R**ōne m̄qunt **I**ta iudeis
si fuit ille homo et rex quidā de
quo ista narrant nos tñ satnum
tēptam vnuūsu temp⁹ quod grū et
eius vocabulū ostendit. **V**onatur
etiā cronos qd aspma cōe addita et
tpis nomē est. **V**nde et latine sat
nus appellat⁹ q̄si fatret ānis. **C**ō
iā cū istis agendū sit nescio: qui
conantes in meli⁹ mēptari noia
et simulachra deoz suozū fatent⁹
maiorē deū sūmū et prēm ceteroz
tempus ēē. **Q**uid enī aliud dicit⁹
q̄ oēs deos suos tpales ēē quozū
patrem ipm̄ temp⁹ constituunt.
Inubuerunt hinc philosophi eoz
recentiores platonici qui iā xpīa
nus temporib⁹ fuerunt et satnū
aliū mēptari conati sunt dīctes
appellatū cronon velud a saetate
intellect⁹. eo q̄ grece saetetas dīct⁹
intellect⁹ aut suie mensuris dīat⁹
Qui videtur suffragari et latinū
nomē q̄si ex prima latina pte et
greca postiore compositū: ut di
cet⁹ satnus tanq̄ sat ēēt mīs. **V**i
derūt q̄ ēēt absurdū si filius tpis
iuppiter habet quē deū etnū ul⁹
putant ul⁹ putat volebant. **A**c vō
qm̄ istā nouellā tēpretatōē quā
vetēs eoz si habuissent: mirū si
tūcōnē varronemq⁹ latuisset sat
nū filiū iouē dīat tanq̄ ab illa

132
sūma mente pfluente spm̄ quē vo-
lunt eē velud aīz mūdi h̄ oīa ce-
lestia et terna corpa iplente. **N**ō id
maronius ē qđ paulo añ cōmēdauit
iouis oīa plena. **S**ūq; nō si posset
isti sicut ipām tēpretatiōē ita etiā
supsticiōem hōim cōmutarent et
aut nulla simulachra a certe sat-
no potius qđ ioui capitolia cōsti-
tuerent. **N**eq; etiā vllā aīz rōa-
lem sapientē fieri disputāt: nisi p-
tiapacōe sūme illius tēmutabilis
sapie nō solū cui qđ hōis et aīam
sed ipius etiā mūdi quā dicit iou-
uē. **N**os vērō eē quādam sūmā di-
sapiam et ptiapacōe fit sapiens
nō tm̄ concedim; verū etiā max-
pdiām. **U**trū at vniūsa ista cor-
porāl moles que mūdius appellat
habeat quandā aīam uel qđ aīz
suā id est rōalem vitā qđ ita regat
sicut vniūsq; aīal magna atq;
addita qstio ē n̄ affirmari dēt ista
opinio nisi cōpta quod vērū sit n̄
refelli nisi cōpta qđ ~~mala fit~~ falsa
sit. **Q**uid at hoc ad hōis etiā si
semp eū lateat qđ enī nulla aīa
sit sapiens uel beata ex alia qāq;
aīa sed ex illa sola sūma atq; tē-
mutabili dei sapiā. **R**omani enī
qui nō satno sed ioui capitolium
cōsiderunt uel alienatiōēs que
iouē ptiapue sup ceteros deos colen-
dū eē putauerunt. nō h̄ qđ isti sen-
serunt qui s̄m istā suā nouā opi-
nionē et sūmas artes si quitq; i
his rebus potestatis habuissent sa-
turno potius dedicarent et mathe-

maticos uel genethliacos maxime
deberent qui saturnū quē sapientem
effectore isti dicunt maleficiū deū mē-
alia sydeā constituerent. **S**ue opinio
tantū contra illos manus hūanus
pualuit ut n̄ noiāre illū velut senē
potius qđ satnū appellantes: tā timi-
da supsticione ut iā carthaginēses
pene vico suo nomē mutauerint. vi-
cū senis crebrius qđ vicū saturnus ap-
pellantes. **N**otū ē ergo quid colē cō-
uincant et quid colāre conent ad-
oratores simulachroz. **V**erū et ab
istis nouis saturni mēptatiōibus
requirendū ē quid de deo sentiant
hebreorū. **Q**uā ipis enī placuit de-
deos cū gentib; colē cū eos supbos
pudet p ptiōrū remissione hūilari
sub xpō. **Q**uid ergo sentiūt de dō isrl̄.
Quē si nō colunt nō colūt sicut se
coli iussit qđ et alios colunt quos
ille coli phibuit. **P** eos enī vates ista
phibuit: p quos hec ipā qđ nūc a xpi-
anis eorū simulachra patiūt futūa
pdrūt. **S**ue enī angeli ad illos phas
missi sunt: qui eis deū oīm creatore
vniū verū deū cui vniūsa subiecta sūt
et p sensibiliū rex congruā spemem
figurā ostendēt et qđ admodū se
coli paperet mōdūet. **S**ue aliquorū
eis mentes p spm̄ s̄m ita sublimare
sint ut eo visu ea vident quo et ipi
angeli vident. constat tm̄ eos illi deo
seruisse qui alios deos coli phibuit
seruisse at fide pietatis in regno et
sacdotio rei publice sue et xpm̄ ven-
turū rex regē ac sacdotē significatib;

sacris. Porro autē in dyis gentiū qđ isti
dū colē volunt illū qui cū isti colī nō
pōt colē nolunt dicant quid cause est
ut nulli eorū inueniat qui altē colī
phibeat cū eos in diuisis officiis mu-
neibusq; constituent et rebus adque-
pē ptinentib; p̄sides velint. Si enī
urpē nō phibet saturnū colī qđ nō ē
ille homo qui illū hoīem patre de rē
no expulit sed aut celi corp; a spiritib;
īplens celū et terram et iō nō pōt phī-
be colī mentē supnā ex qua dicit ena-
nasse si ea rōne nec saturnus iouē
colī phibet qđ nō ab eo rebellante su-
patius ē sicut ille a ioue nescio quo
cui; anna fugiens venit i; ytalīā
sed fauet p̄mānēs anime a se gēte
saltem vulcanus phibet: colī matre
vroris adulterū hercules iunonē
p̄secutricē suā. Que ista mē eos est
tā feda consensio ut nec dyana vgo
casta colī phibeat nō dicā venem sed
p̄uapū. Nā si vnus hō venator et
agrola ēē voluēt seruus ēit aboz
quibus tñ vel vicina templa fabri-
cāe erubescat. Sed mēpretent dyana
virtutē qđ volūt mēptent et p̄pū
fecunditatis deū ita sane ut in fedā
dyis feminis pudeat iunonē talem
habē adiutorē dicant qđ placet itē
p̄tent qđ sapiunt dū tñ oīa eorū
argumenta pturbet dē isrl' qui cū
illos oēs colī phibuit et a nullo eorū
colī phibitus sit eozq; simulachris
et sacris euerfioz p̄repeit p̄dixit fe-
cit satis oñdit illos falsos atq; fal-
lacos et se ēē verū atq; veracē deū
Istos at iā paucos deoz multorū fal-

soz q; cultores quos nō miret nolle
obtempere illud quo cū ab eis q̄nt
quib; nā sit dē qđlib; opinādo rident
deū tñ negare nō audent qđ si negēt
opibus eius et p̄dictis atq; cōpletis
facillime cōiunctū. Neq; ēi ea dico
que liberū sibi putant ēē nō crede
qđ ipē in p̄ncipio fecit celū et terram
et oīa qđ in eis sunt neq; illa nimis
antiqua qđ enoch t̄stulit quod īpi-
os diluuus deleuit quod noe iustū
domūq; ei; p lignū mde libeāuit:
ab abrahā in hoīb; frā ē exordior
hinc enī frā ē p angelū oraculū
manifesta pmissio: quā nūc vide-
plei. hinc quippe dñm ē in semē
tuo b̄ndicent oēs gentes et cui; semē
īplē isrl' vnde vgo maia qđ peperit
xp̄m in quo b̄ndicta oēs gentes au-
deant iā negare si possunt. Hec p
missio frā ē etiā ad ysaac filiū abra-
he qui etiā isrl' appellatus ē. Et qđ
vniūsus ille īplē et p̄pagatus et
noīatus ē ut hui; īpli deus appella-
ret deus isrl' nō qđ ipē nō sit deus
oīm gentiū siue nescientiū siue iā
scienciū sed qđ in isto īplō uoluit
māifestus apparere v̄tutē pmissoz
suorū. Ille enī populus p̄mo in
egipto multiplicatus ē et de illa ser-
uitute p moysen i multis signis
portentisq; liberatus debellatus plu-
rimis gentib; terram etiā pmissiois
accepit in qua regnauit p regnat
p reges suos de tribu iuda exiit
hui; iudas vnus fuit ex duodecim
filijs isrl' nepotis abrahe atq; mde

iudei cognitiā multa ipō deo ad
uiuante feterunt multa p pāis
suis ipso flagellante pelli sunt: s
donet veniet semē au pmissū ē m
quo bñdicent oēs gentes et patrū
suorū simulachra sponte cōfringe
rent. Neqz eū tpiū xpianus sed
tanto aī p dūctū ē qd p xpianos
īpletur. Ipsi iudei qui remāserūt
iūmici noīs xpi de quoz etiā futūa
pfidia m illis pphetis lūteis ta
ciū nō ē ipi habent et legūt pphe
tā dicentē Dñe deus me et resu
gū meū m die malorū ad te gētes
venient ab extremo tēre et dicent
De mendacia coluerūt pēs nri
simulachra et nō ē m illis vtilitas
Et nūc fit ecce nūc gentes ab
extremo tēre veniūt ad xpm ista di
centes et simulachra frangentes
Et h' enī magnū ē quod d's pstat
ecce sue vbiqz diffuse ut gens iu
dea meito debellata et dispas per
tias ne a nobis her cōposita puta
rent codices pphetaz nroz vbiqz
portaret et mimica fidei nre fieret
testis vritatis nre. Quō ergo disci
puli xpi docuerūt quod a xpo nō di
dicerunt sicut stulti desipiendo iac
titant ut deorū gentiliū et simula
chroz supsticio deleret. Rūquid et
illas pphetas q nūc legunt ī codi
tibz iūmicioz xpi possunt dici fuisse
discipuli xpi? Quis enī her evertit
nisi deus isrl? Ipi enī iplo dictum
ē p diuinas voces factas ad moyse
Audi isrl dñs deus tuus deus vn' est

Non facies tibi ydolu neqz cuiqz
similitudinē neqz m celo sursum neqz
ī tēra deorsū. Et at etiā aūtat ista n
ptātem accepit sic ei pāpit. Ipō ado
ribis deos alienos sed neqz serues eis
nō facies sm opa ipoz sed deponendo
depones et cōfringendo cōfringes
simulachra deorū. Quis at dicat x
m atqz xpianos nō ptine ad isrl cū isrl
nepos fuit abrahe au primis et dem
ysaac filio eius et deinde xpi isrl ne
poti eius dictū ē qd iā cōmēorauit
semē tuo bñdicent oēs gentes. Et
fici iā videm' ī xpo cū mde exorta
sit illa vgo de qua pphā plū isrl et
de isrl cecinit dicens Ecce vgo ī vō
cōcipiet et paries filiū et vocabitur
nomē eius emanuel. Interpretat at
nobiscū d's Deus ergo isrl qui phibuit
alios deos coli qui phibuit ydola
fabricari qui pcepit eueri qui p pphe
tā p dicit gentes ab extremo tēre dic
turas Vere mendacia coluerūt pēs
nri simulachra m quibz nō ē vtilitas
ipē p xpi nomē et xpianoz fidem
istarū oīm supsticionū cū sionem
iussit pmissit p exhibuit. Frustra ergo
miseri qz blasphemāe xpm etiā a
dys suis hoc ē demōibz nomē xpi me
tuentibz phibiti sunt volunt ab eo
doctrīa istā facē alienā qua xpiani
cōn ydola disputant easqz oēs falsas
religiones vbi potuerint eraditant
De deo isrl respondeant quē docē ista
et iubē nō tm xpianorū sed et iu
deorū libri testant de ipō cōsulat deos

suos qui xpm blasphemare phibuerit
de deo isrl si audeant aliqua cotume-
liosa cotumeliosa respondeant. **Et** qd
consulant aut ubi ia consulant. libros
suoru legant. **Si** deu isrl ioue putat
sicut vario sepsit mter ut fm opides
eor loquar cur ergo ioui no credut
ydola ee delenda. **Et** saturnu putat
cur eu no colunt aut cur no sic co-
lunt qadmodu se coli p eos vates p-
cepit p quos ea q pdrut impleuit. **Cur**
ei no credunt simulachra euer-
tenda no ee et alios deos colendos no
ee. **Et** nec iouis nec sacnus e q si v-
n9 eoru eet cont sacra iouis et satur-
ni eoru tanta no daret quis ergo e qui
ppt deos alios solus ab istis no colat
et eius dys alijs tam euident effeat
ut solus colat humiliata omi supba
altitudie que se adus xpm excreat
p ydolis psequens mfiacensq xpia
nos. **Tunc** certe querut ubi se ab so-
dant cu sacrificie volunt uel ubi de-
os ipos suos retrudant ne a xpianis
tueniant atq frangan. **Un** h nisi
a timoe legu atq regu p quos deus
isrl sua exerit potestate ia subditos
xpi nouu sicut longe an pmisit di-
cens p pphetam et adorabunt eu oes
reges tre oes gentes scrulent illi.
Nempe ia implet quod p pphetam
identide canit q remissurus eet ipia
plebe sua no quida tota q multis
et isrl ac crediderut i xpm na mde-
erant et apli ei et humiliatur oes
supbu atq iuriosu ut ipe sol exal-
tetur id est solus altus et potens.

homib manifestaret donet pueretur
atcedentib ydola et no a no creden-
tib abscondent. **Qu** eius timoe tra
confringit et erent hoies timoe fia-
gunt timendo legem uel ipi ul eoz
qui credentes in eu gentib q regnat
talua saclegia phibent. **Hec** eni q
ut facilius mtelligent breuit plo-
tutus su ppha sic dicit. **Et** nuc tu
dom iacob venite et abulem i lu-
mie in luce dni. **Remisit** eni plebe
sua dom isrl quo repleta e sicut
ab iuris regio eoru augurye sicut a
lienigena regio eoz argento et au-
ro nec eat numer thesauroz illoz
et impleta e tra equis ne eat nus tur-
ruu eoru illoz et repleta e tra ab
hoiaonib opm manuū iporum
et adoraunt ea q fecerunt digni eoz
et inclinauit se vtr et no remittit
illis. **Et** nuc mtrate i petras et ab-
scondite uos i tra a facie timois dni
et a maiestate vtutis eius cu sur-
rexerit confringe tram. **Pauli** eni
dni exelsi homo at huilis. **Et** hu-
miliabit alitudo hoim et exaltabit
dns solus in die illa. **Dies** eni dni
sabaoth i oes murosū et supbu et
sup oes altu et elatu q humiliabit
et sup oes cedru libani basan et sup
oes monte et sup omne colle altu
et sup oes nauē maris et sup omne
spectaculu nauu deoz et humiliabi-
et cadet cotumelia hoim et exalta-
bit ds solus i die illa. **Et** maib fa-

bruta oia abscondit in speluncis et
 in fissuris petrarum et in cauinis tunc a
 facie timoris domini et a maiestate virtutis
 eius cum surrexit confregit etiam illa
 enim die putet homo abhominaciones au-
 reas et argenteas que fecerunt ut adora-
 rent supuacuanes et nomia ut irent
 in foraminibus solide petre et in fissuris
 petrarum a facie timoris domini et a ma-
 iestate virtutis eius cum surrexit co-
 minuit etiam. Quid dicunt de isto deo
 sabaoth quod interpretatur deus virtutis uel
 exercitus quod illi seruiunt virtutes et ex-
 citatus angelorum. Quid de isto deo israel
 quod deus est illius populi de quo venit se-
 men in quo benedixerunt omnes gentes.
 Cur solum non colunt qui omnes deos co-
 lendos esse contendunt. Cur ei non cre-
 dunt qui alios deos falsos et ostendunt
 et euertunt. Audiuimus quendam eorum dicere
 se legisse apud nescio quem philoso-
 phum quod ex his que uidei in suis sacramen-
 tis agent intellexerunt quem deum colunt
 propositum enim magis istorum elementorum
 quibus iste visibilis atque corporeus
 mundus constructus est cum scriptis sacris
 prophetarum eius apte ostendat illum
 deum colendum preceptum esse populo israel qui
 fecit celum et terram et a quo est omnis
 uera sapientia. Quod opus est hinc di-
 uina disputare cum ad id quod ago suffi-
 ciat quod illi qualibet presumptioe
 opinantur de illo deo quem deum esse negare
 non possunt. Si enim propositus est elemen-
 torum quibus mundus iste consistit aut
 non ipse potius colitur quam neptunus quam solus

139
 maris propositus est quam denique siluanus quam
 solorum agrorum atque siluarum quam sol qui
 solus dies uel etiam unusquisque celestis calo-
 ris quam luna que solus noctis uel etiam
 humoris potestate perfulget quam uino que solus
 aerem tenere prohibet. Certe enim isti pau-
 propositi quicunque sunt necesse est ut sub
 illo sint qui omnium elementorum et uniu-
 uerse huius mole propositum gerit ac sistit
 illos omnes coli prohibet. Cur ergo isti con-
 preceptum maiorum illorum non solum eos cole-
 uerunt sed propter istos illum uolunt. Adhuc
 non inueniunt quid de isto deo israel con-
 stant liquideque pronuntient. Nec uero
 tuemant deum solum uerum a quo creata
 sunt omnia. Unde quidam lucanus mag-
 nus eorum in carmine declamator: cre-
 do et ipse diu querens siue per suas cogi-
 taciones siue per suorum libros quod nam
 esset uideorum deus et quod non pie querebat
 non tuemens maluit tamen incertum deum
 quem non tuenebat quam nullum deum
 dicere qui eius tam magna documenta
 sentiebat aut enim. Et deducta sacra uerba
 iudea dei et nondum deus iste sacris et ueris
 deus israel nondum per christi nomen tanta
 in omnibus gentibus fecerat quanta usque in
 hodiernum diem per lucani tempora conser-
 uata sunt. Nunc uero quis tam durus
 non flectatur quis tam torpidus non ig-
 nescat cum impletur quod scriptum est quod non
 est qui se abscondat a calore eius quam
 iam clarissima luce manifestant quam in eo
 psalmo ubi consilium istum commemorauit
 tanto ante predicta sunt. Quorum enim nomen apostoli

xpi significati sunt qđ in eis dđ p̄fide-
ut euāgelista annūciarent. **I**am ergo
celi enarrauerūt gloriā dei et opa ma-
nū eius annūciāut firmamētū dies
diei erātauit verbū et nox nocti annū-
ciāuit sciās iā nō sunt loq̄le neq̄ ser-
mones quorū nō audiant voces eorū
iā in oī t̄m exiuit son⁹ eorū et in
fines orbis t̄re v̄ba eorū iā in sole h̄
ē in māifestacōe posuit tabernaculū
suū. quod ē etiā xp̄us ip̄s ut h̄ facit
ip̄s sicut ibi sequit̄ tāq̄ sponsus p̄-
cessit de thalamo suo + cōiugatum
verbū carni humane p̄cessit de v̄o
virginali iā exultāut ut gigas ad
currendū viās iā a sūmo celo facta
ē egressio eius et recursus ei⁹ usq̄
ad sūmū celū et ideo rectissime seq̄t̄
versus quē paulo añ cōmemorāui
et nō ē qui se abscondat a caloe ei⁹
et adhuc isti fragiles cōtradictiūci-
las garrientes eligūt isto igne sicut
stipula in anez verti qđ sicut aurū
a sode purgā cū et deoz falsorū iā
fallacia monumēta frustrata sint
et illius mēti dei v̄cātia p̄missa dā
iā facta sint. **D**efināt ergo dīcē lau-
datoēs xpi qui volunt ēē xp̄iani qđ
xp̄s nō docuit deos eorū deseri et
similachra confringi. **D**eus enī isrl̄
de quo p̄dictū ē qđ deus vniūse t̄re
vocabit̄ et deus vniūse t̄re vocatur
necesse ē. **H**oc p̄ p̄phas futurū p̄dixit
hoc p̄ xp̄m congruo t̄p̄e impleuit. **E**t
te enī si iā dđ isrl̄ dđ vniūse t̄re vo-
cat̄ necesse ē ut fiat qđ iussit qñ qđ

iussit innotuit. **Q**uia vō p̄ xp̄m et
in xp̄o innotuit ut ecclesia eius p̄
orbem diffunderet̄ et p̄ xp̄m dđ isrl̄
vniūse t̄re vocaret̄ paulo sup̄ius ap̄d
eundē p̄phetā legant̄ qui nolūt p̄mo
et a me cōmemoret̄ neq̄ ita longū
ē ut oporteat p̄termitti. **D**icit̄ enī m̄l-
ta de p̄ncipia et humilitate et passiōe
xp̄i et corpe eius cui capud ē. **E**cce
eius cū appellat̄ tanq̄ stēilis qđ nō
pariebat p̄ multos enī ānos etiā
qđ futura eāt in oīb⁹ gentib⁹ i filijs
suis nō apparuit nūdū xp̄o annū-
ciato p̄ euāgelistas ei⁹ quib⁹ nō ē
annūciat⁹ p̄ p̄phas et dicit̄ plures
filios deserte futuros qđ eius qđ h̄t
viriū. cū viri nōie significata ē lex
quā accepit p̄m⁹ ip̄s isrl̄ nec acce-
perant gentes legē eo t̄p̄e quo p̄phā
loq̄bat̄ neq̄ rex xp̄ianorū apparuit
adhuc ex quib⁹ tñ gentib⁹ longe fe-
tilior et numerosior scōz miltitudo
p̄uenit. **I**ta ergo dicit̄ ysaias cap̄is
ab humilitate xp̄i et se postea con-
uertens ad alloq̄dā etiā usq̄ ad
eū versū quē cōmemorāui vbi ait
Et qui eruit terpe dđ isrl̄ vniūse
t̄re vocabit̄. **E**t enīquit̄ intellectu
eit puer mei⁹ et exaltabit̄ et hono-
ficabit̄ vehement̄. **E**t vō multi mi-
rabūt̄ sup̄ te. **S**ic tñ et ihonesta vi-
debit̄ ab hoīb⁹ spēs tua et honor
tuus ab hoīb⁹. **I**ta enī mimbūt̄
gentes multe sup̄ eū et continebūt
reges os suū quō quib⁹ nō ē nūci-
atū de illo videbūt et qđ nō audierūt

intelligent **D**ñe qđ credidit auditui
nō et brachiū dñi tui reuelatū est
Recurram corā illo ut puer et m
dir m tñā sicienti **N**ō ē spēs illi neq
honor et vīdū illū et nō hūit spēs
neq decore sed vultus ei⁹ abiectus
et deformis posicio eius ab hōib⁹
Homo m flagella et qui saet ferre
īfirmitates ppter qđ et aūt se facies
eius muiriata ē n̄ estimata ē h
īfirmitates mās portat et p nobis
m dolorib⁹ est **E**t nos existimau⁹
illū m dolorib⁹ ēē et īplaga et m
pena **I**pē at vulneat⁹ ē ppter pccā
nā et infirmat⁹ ē ppter īiquitates
nās **I**rudicio pacis nre m eū li
uore eius sanati sum⁹ **Q**uē ut oues
eriuim⁹ et dñs ēdidit illū p pccā
nris et ipē qm male tractat⁹ est
nō aperuit os **U**t ouis ad īmolā
dū duct⁹ ē et ut agn⁹ añ eū qui se
tondet fuit sine voce sic nō aperuit
os suū **I**n hūilitate sublatū ē iū
diciū ei⁹ **S**ed **P**eneātiōē ei⁹
quis enarrabit **Q**uō tollet de tñā
vita ei⁹ **A**b īiquitatib⁹ ppli mei duct⁹
ē ad mortē **D**abo ergo malos ppter
sepulturā eius et diuites ppter mortē
ei⁹ ob hoc qđ īiquitatē nō fecit
nec dolū ore suo **D**ñs vult purgare
illū de plaga **S**i dederit vob ob de
lita vā aiāz vñz videbit semen
longissīe vite **E**t dñs vult auferre
a dolorib⁹ aiāz ei⁹ ostendē illi lucē
et figurā p sensū iustificāe iustū
bñ seruente pluib⁹ et pccā illorū

ipē sustinebit ppterā ipē hēditabit cō
plures et fortium pariet spolia ppter
quod ēdita ē ad mortē aiāz eius et mē
īquos estimata ē et ipē pccā mltorū
sustinuit et ppter īiquitates eorū ē
ditus ē **D**electae stēil⁹ qđ nō pās ex
ulta et clama qđ nō parturis qñō mltā
fily deserte magis qm eius qđ hē vix
Dixit enī dñs dilata locū tabnacula
tui et alas tuas confinge nō ē qđ p
cas **P**orrigē longius funiculos et
palos validos constitue et iā atq et
iam m dextēz atqz sinistā pte ex
tende **S**emen enī tuū hēditabit
gentes et citates qđ deserte erant īha
bitabis **N**on ē qđ metuas puale
bis enī nec erubescas qđ detestabil
fueis **C**onfusioē enī ī ppetuū ob
liuiscis **I**gnominie vīdūtatis tue
nō eis memor quō ego sū dñs qui
facio te **D**ñs nomē ei et qui eruit
te ipē deus īfīl⁹ vñūse ēre vocabit
Quid cōn hanc euidentē expssioē
rerū et pductā et īpletā dñi ppter
Si de xpī diuinitate discipulos ei⁹
putant ēē mētios nūquid de xpī
passione dubitabunt **R**esurrexisse
nō solent credē **A**t illa oīā ab hōi
bus humana īpessū etiā libenter
credūt qđ hōiē tñmō credi uolūt
Ille itaqz sicut ouis ad īmolandū
ductus ille mē īquos deputat⁹
Ille vulneat⁹ ē ppter pccā nā cuius
luore sanati sum⁹ **Q**uā facies iu
riata ē n̄ magnū estimata palpis

res sputis illita cui deformis i cruce
positio ille ab iniquitatib' ip'i isrl
ductus ad mortē ille qui nō habebat
spēm neq' decore qn colaphis p'ueba
qn sp'itus coronabat qn perdes rri
debat ille qui ~~corā~~ ag' sicut agn' corā
tendente nō h't votē sic nō apuit os
suū cū ei dicit' ab insultantib' p'phe
tiza nos xpē **N**empe iā exaltatus
ē iā honorificatus ē vehemēt' nempe
iā mutant' gentes mltē sup eū iā
continuēt reges os suū qui adūsus
xpianōs leges senissimas p'mulgabat
Nempe quib' nō ē nūciatū de illo
iā vident et qui nō audierit iā intel
ligunt quō reges quib' nō nūciauerit
p'phete magis ipse vident qm vera
nūciata sint p' p'phas et qui nō au
dierit ipm ysaia loquētē iam i
luteis eius vñ ista sit locut' intelligit
Nā in ipsa gente iudeorū quis ce
didit auditui p'phetar' a brachiū
dnī qd ē ipē xp's qui p' eos anūcia
bat tui reuelatū ē qn m'ib' suis
ea sceleā i xpō admittēbant q futā
p'dixerant p'phete q's habebant. **N**e
pe h'editate possidet multos et forau
parciat spolia cū ea q' dyabol' et de
mones possidebant p' ecclesiarū suar'
fabricas et quoslibz necessarios vsus
illis expulsis p'ditisq' distribuit. **E**d
ergo adhet dicūt pueri laudatores
xp'i et xpianorū obtrectatores. **N**ū
quid ut ista p'phas tanto an' p'dicti
xp's magias artib' fecit a discipuli
ei' ista finxerunt. **N**ūquid ut dila

taret etiā diffusa p' gentes quōdā
stilis nūc plurib' filijs q' illa sma
goga q' legē uel p'phetā tanq' virū
accepit. **N**ūquid ut sic dilatet locū
tabernaculi sui oēs nationes et lin
guas occupans ut longius q' ro
mani ipy iura tendant usq' in p
sas et m'dos aliasq' barbaras gen
tes funiculos porrigat ut i dext'as
p' vob' xpianōs et in sinistra per
fectos xpianōs i tā mltis p'lis no
mē eius extendat' ut semē ei' h'e
ditet gentes ut ciuitates q' a vero
dei cultu et a v'ra religione deserte
fuerant iā nūc m'itet ut nō timu
eūt hoīs munas et furias qn in sa
guīe martirū tanq' honore pur
pureo vestiebat' ut p'ualeat tā mltē
tanq' vehemētib' et potentib' p'se
cutorib' suis ut nō erubescat qd detes
tabil' fuit qn magnū eāt crimen
fici uel ee xpianū ut confusioē i
p'petuū obliuiscat' q' vbi habūda
ueat patrū suph'ndauit grā ut ig
nomina viduitatis sue memor
nō sit q' paululū delicta et obp
brys obiecta tā eminenti glā reflo
rescat. **N**ūquid postremo ut dn's
qui fecit eā et a dominatu diaboli
et demonū eruit eā ipē d's isrl vni
ūse t're iā uocat' discipuli ei' xp'i
finxerūt q' p'phē quorū libri nūc in
m'ib' timorū xp'i habent' tā lon
ge anteq' xp's filius hoīs fieri p'dic
erunt. **H**inc ergo intelligat qd ne
tardissimis quidē atq' obtusissimis

etiam obscurū dubiūve relinquit hū
in quā intelligant xpī pueri lauda
tores et xpīane religionis exētores
etiam xpī discipulos cōn deos eorū eadi
diasse atq; doctuisse q̄ doctrīa cōtine
xpī qz dō isrl qui her oīa q̄ ista colē
volunt abhominanda atq; eū tēda
in libris pphetarū p̄cepisse iuenit
ip̄e dō vniūse ēre sicut tāto aī p̄mi
sit p xpī et xpī etiam iā vocatur
Si enī xpī mira clemētia suspiciat
deos eorū coluisse ac p hos eū tāta
potuisse nūquid et dō isrl deos eorū
coluit qui de se p oēs gentes colēdo
et de illis abhominādis atq; eū tētoris
p xpī qd p̄misit iplēuit **V**bi sunt
dy eorū vbi vatīnua fanatiarū et
diuina cōes p̄ytonū **C**ur nō p̄fert
ex istiusmō antiquis libris ad mōi
tū aliquid et p̄dōm cōn xpīanā fidē
et cōn pphetarū mōi expressā iā in
omīb; gentib; tā p̄spiciā v̄ritatem
Offendim; inquit deos mōs et de
seruēt nos idō ad d̄sus nos xpīani
pualuerūt et hūanarū rez felicitas
defessa ac diminuta dilabit hoc sibi
certe p xpīanos fuisse euenturū le
gant ex libris vatī suorū sed ea legāt
vbi si nō xps quē deorū suorū volunt
fuisse cultorē saltē dō isrl p̄batus et
detestatus sit quē constat istorū eū f̄dē
Si nūquid hoc p̄fent nisi qd mōs for
te confinxerint **E**t cū ptulerint ap
parebit eo ip̄o certe q̄ tanta res tam
ignota p̄fert q̄ utiq; debuit aīq; h̄
q̄ p̄dictū ē accidisset iudeorū templis
omī genitū recitari ut p̄struerent et
p̄monerent qui nūc volūt ēē xpīani

Demde qd de felicitatis rerū hūanarū
diminutione p xpīana tpa cōnq̄rūt
si libros philosophorū suorū legant
ea reprehendunt q̄ nūc eis etiā reu
santib; et murmurantib; subtrahūt
tū vō magnā laudē repient tpm xpī
anorū **Q**uid enī eis minuit felicitatē
nisi q̄ pessime luxuriososq; abute
bant in magnā creatoris iuriā nisi
forte hinc sē tpa mala qz p oēs pene
ciuitates cadunt theatm **C**ruce tur
pitudinū et publice p̄fessiones fla
gitorū cadunt et fora uel menia in
quib; demōiā colebant **N**ō enī cadūt
nisi iopia rerū quarū lasciuo et sac
lego vsu constructa sunt **R**ōne atq;
eorū cū roscū quēdā laudaet hystō
nē ita peritū dicit ut solus ēēt dign;
qui in scenā nō debēt accēde quid ad
aptissime oīdens nisi illā scenā ēē
tū turpē ut tanto min; ibi hō ēē de
beat q̄to fuit magis vir bon; **E**t tū
dy eorū tali dedecore placabantur
quale a viri bonis remouēdū ēē cen
sebat **E**st etiā hinc eīdē ip̄i accōnis
apta confessio vbi ait sibi florā ma
tiē ludorū celebrata placandā **I**n
quib; ludis tanta exhibē turpitudine
consuevit ut in eorū cōpactōe ceteri sit
honesti a quib; tū etiā ip̄is agendis
viri boni p̄hibent **C**ruce ista ē flora
mater **C**ruce de ē quā celebratior et ha
benus effusorib; laxata conaliat
et p̄ciat turpitudine **Q**uāto iā ho
nestius ī scenā roscius intrabat q̄
cetero deā talē colebat **S**i diminuta
rez copia q̄ in her celebranda fūdūt

du gentium offendunt. Apparet quales sunt
qui talibus delectantur. Si autem ipsi mali ista
minuunt utilius nascuntur quam placant.
Quapropter aut philosophos suos arguant
qui talia in luxuriosis hominibus reprehendunt
aut deos suos frangant qui
talibus de suis cultoribus eregerunt si tamen
iam inveniunt uel quos frangant uel quos
abscondant christianoque uobis temporibus defectum
rerum secundarum quo in turpia et notitia
defluebant blasphemando imputare
desinant ne magis nos uero amplius
christi potestas laudet admoneant autem
ita hinc dicem nisi me iam liberum istam
concludere atque ad propositam intentionem
redire suscepti operis necessitas cogere.
Cum enim euangelicas questionibus ubi uidetur
quibusdam quatuor euangeliste non inter
se constare soluere aggredere ut potui
expositis intentionibus singulorum primo
in dissonantia occurrit quod nonnulli
querere solent cur ipse christus nulla scriptura
proferat. Ita enim uoluit et ipsum credi
nescio quid aliud scripsisse quod diligunt
nichilque sensisse contra deos suos
sed eos potius magico ritu coluisse et
discipulos eius non solum de illo fuisse
mentitos dicendo illum deum per quem facta
sunt omnia cum aliud nichil quam hoc fuerit
quod excellentissime sapientie uerum etiam de
deus eorum non hoc docuisse quod ab illo
didicissent. Non factum est ut eos de deo ipse
potius arguerem qui per etiam christianorum
ab omnibus gentibus colitur et istorum sacrilegias
vanitates ubique iam erant sicut per
prophetas suos tanto antequam periret et per
nomen in quo benedicta omnes gentes promissae

ea quam periret impleuit. Et quo intelligere
debent nec christum aliud dedisse coram
uel nosse uel docere potuisse quam deus
ipse per prophetas suos iussit atque periret
per quos ipsum christum promissit et misit
cuius nomine secundum sollicitudinem quam patribus
fecit cum benedixit omnes gentes factum
est ut ipse deus ipse uniuerse terre vocaret
nec discipulos eius a sui magistri doctrina
deuasse cum deos gentium colere prohibuerint
ue uel insensatis simulacris
supplicarent uel societate cum demonibus
haberent uel creature potius quam
creatorum religionis obsequio seruire.
Quapropter cum sit ipse christus sapiens dei per
quam creata sunt omnia tamquam mille mentes
rationales siue angelorum siue hominum
in participatione ipsius sapientie facti
cui per spiritum sanctum per quem caritas in cordibus
uestris diffunditur in mentem que unitas
unus deus est consultum est diuina prouidentia
mortalibus quorum temporalis uita in rebus
orientalibus et occidentalibus occupata tenebat
ut eadem ipsa dei sapientia ad unitatem
personae suae hominem assumpto in
temporalibus nasceretur uiuere moreretur
resurgeret congrua saluti mentis dicendo
et faciendo patiando et sustinendo fieri
et deorsum hominibus exemplum redeundi
qui sursum est angelus exemplum mandandi.
Nisi enim et in animae rationalis natura
temporaliter aliquid oriretur et in tempore
quod non erat nunquam ex uita pessima et
stulta ad sapientem atque optimam perueniret
atque hoc cum rebus eternis eodem
planum ueritas proficiat rebus autem orbis
fides credentium debeat purgare homo
per realem temporaliu fidem ut eternam percipiat

veritate. **N**ā et quidā eorū nobilissim⁹
philosophus plato in eo libro quē ti
meū vocat sic ait. **Q**uantū ad id qd
ortū ē eternitas valet tantū ad fidem
veritas. **D**uo illa sursum sunt eternitas
et veritas duo ista deorsū qd ortū ē et fi
des. **U**t ergo ab ymnis ad sūma ruorem
atq; id qd ortū ē recipiat eternitatem
p fidem veniendū ē ad veritatē et qz
oīa q in contrā pūnt p aliquo
mediū reducant ab etna iusticia tpalī
~~q medietas tpalī~~ iniquitas nos alie
nabat opus ergo eāt media iusticia
tpalī q medietas tpalī eēt de ymnis ius
ta de sūmis atq; ita se nec abrupēis
a sūmis et contempnēs ymnis yma
reddet sūmis. **I**deo xps mediator dei
et hoīm dictus ē mē deū imortalem
et hoēm mortale quid mēst. **D**eus
et hō retonaliās hoīz deo manens
id qd eāt factus qd nō eāt ipē ē nob
fides in rebus ortis quē veritas tēnus
Hoc magnū et menarrabile sacmē
tū hoc regnū et sacerdotiū antiquis p
ppheiam reuelabat postēis eorū p euā
gelii pōicat. **E**xportebat enī ut aliqūdo
in omīb⁹ gentib⁹ reddet quod iā diu
p vnā gentē pmittebat. **P**nde qui
pphas aī descensioē suā pmissit ipē
et aplōs p⁹ ascensioē mīsit suā. **C**ū
bus at discipul⁹ suis p hoēm quē as
sumpsit tamq; membris sui corpis
capud ē. **I**taq; cū illis pserūt q illos
tendit et dixit nequaquā dicendū est
qd ipē nō pserit qn quidē mēbra ei⁹
id opata sunt qd dictante capite cog
nouerunt. **Q**uicquid enī ille de suis
factis et dictis nos legē uolint hoc

scribendū illis tanq; suis mātib⁹ ipauit
hoc mutans consortiū et in diuisis of
ficijs concordū mēbrozū sub vno capi
te munusculū quisq; intellexit nō alit
accipiet quod narrantib⁹ discipul⁹ xpi
in euāgelio legeit quā si ipā manu
dñi q in ipō corpe gestabat scribētē
conspicerit. **Q**uāobrem illa pot⁹ iā ui
dem⁹ qualia sint q putat euāgelistas
sibi met scpsisse contrā. **Q**uod parū
intelligentib⁹ videri pōt ut hīs qstioib⁹
dissolutis ex hoc quoq; appareat illi⁹
capitis mēbra nō solū idē sentiendo ver
etā cōuenienciā scribendo ī corpis ipi⁹
vnitate germanā seruasse cōcordia

Explicat liber p̄m⁹. **I**ncipit liber
Secundus b̄i Augustini de cōcordia
tys euāgelistarum.